

COME TO NORDEN

pedagogiskt material

Hej lärare!

Denna lärarhandledning består av tre delar:

1. Kort information om utställningen och affischer, så att du som lärare kan förbereda dig inför utställningen.
2. Förslag på diskussionsfrågor kring utställningen. Diskussionsfrågorna är indelade enligt om de passar bäst att diskutera före, under eller efter utställningsbesöket.
3. Förslag på aktiviteter att göra före eller efter utställningsbesöket. Aktiviteterna är indelade enligt de årskurser de passar. Aktiviteter för årskurs 1-3 kommer först och årskurs 4-6 efter. Några av uppgifterna för årskurs 4-6 är fördjupningar av uppgifterna för årskurs 1-3, men all information upprepas i de fallen. Kopplat till aktivitetsbeskrivningen finns de ämnen aktiviteten passar i, samt de kompetenser eleverna övar.

Det pedagogiska materialet är gjort med Agenda 2030 i åtanke. Både i diskussionsfrågorna och bland aktiviteterna får eleverna fundera på klimatvänligt resande, jämlikhet, jämställdhet och hållbara innovationer.

OM UTSTÄLLNINGEN

Utställningen består av omkring 130 vintage-affischer, som marknadsfört resor i Norden. Samtliga är autentiska originaltryck som företaget Come to Finland & Sweden samlat ihop. Den äldsta affischen i utställningen är över 120 år gammal, från 1898. Affischer speglar sin tids värderingar och viktiga händelser. De visar stämningar och trender, och är därför en utmärkt tidsspegel.

Affischerna är skapade av allt från etablerade konstnärer till anonyma bruksgrafiker. De skapades som affischer, men kan i dag ses som konst. Under knappa ekonomiska villkor och ofta utan att få den uppskattning de hade förtjänat skapade konstnärerna och grafikerna bilden av Norden. En bild som ofta förskönade, och som förmedlade drömmen om att resa till ett glamouröst Norden som kanske inte existerade i verkligheten.

OM AFFISCHER

En affisch görs för att förmedla reklam eller information. Affischen kan bestå enbart av text eller vara sammansatt av både text och illustration. Oftast finns trycket bara på en sida, eftersom det är tänkt att affischen ska hängas upp mot en bakgrund.

Ett tydligt grafiskt uttryck är typiskt för affischen, och en bra affisch ska lyckas överföra ett budskap på kort tid till en förbipasserande. Det innebär att den med hjälp av ord och bild först ska locka och sedan överföra information så att mottagaren blir upplyst eller övertygad. Formgivningen och samspelet mellan textinnehåll, typografi och bilduttryck är därför viktig.

På de tidigare affischerna fanns mer text, eftersom människors tempo var ett annat och de tog sig tid att stå och läsa allt som stod på en affisch. När tryckmetoderna blev bättre och snabbare ändrades också affischernas utformning. Litografin tillät en friare komposition med mer bilder, och snart insåg man att bildens förmåga att snabbt överföra information är mer effektiv än textens.

DISKUSSIONSUNDERLAG

FÖRSLAG PÅ FRÅGOR INFÖR UTSTÄLLNINGSBESÖKET

Vad skulle du berätta om Sverige, eller din hemort, för någon som inte känner till Sverige? Vad tycker du att är det finaste eller roligaste Sverige/din hemort har att erbjuda?

I utställningen kommer ni att se reklamaffischer för resande. De flesta av affischerna är från början och mitten av 1900-talet. Förut var affischer det vanligaste sättet att göra reklam. I dag visas reklam i många olika slags kanaler.

Vilka sorters reklam kan vi stöta på i dag? (Annonser på nätet och i tidningar, tv-reklam, reklam i spel och appar, affischer på busshållplatser och i tunnelbanan, m.m.)

Varför finns reklam? Varför är det viktigt att vara medveten om hur reklam fungerar?

FÖRSLAG PÅ FRÅGOR UNDER UTSTÄLLNINGSBESÖKET

Vilka olika sätt att resa hittar du på affischerna i utställningen? Vilka sätt att resa är vanligast i dag?

Känner du igen någon plats eller byggnad som finns på affischerna? (På affischerna syns bl.a. Kungliga slottet, Stockholms stadshus, Skansen, Göta kanal, Visby ringmur, Tivoli i Köpenhamn, Kronborg slott i Helsingör, Domkyrkan i Helsingfors, Rådhuset i Oslo)

Titta på affischerna i det sista utställningsutrymmet. De är nygjorda, av illustratörer och grafiker som är verksamma i dag. På vilka sätt skiljer de sig från de gamla affischerna? På vilka sätt är de lik de gamla affischerna?

Vilken affisch i utställningen tycker du bäst om? Varför?

FÖRSLAG PÅ FRÅGOR EFTER UTSTÄLLNINGSBESÖKET

När de flesta av affischerna gjordes sågs resandet mest som något positivt. I dag finns en ökad medvetenhet om att resor också kan ha negativa effekter på miljön. Men kan de gamla affischerna lära dagens resenärer något om resande? (Då fick en resa ta längre tid, man reste ofta med tåg och i sin närmiljö. Naturen lyftes upp som en sevärdhet. Själva resan var en del av äventyret – inte bara att komma fram till slutdestinationen.)

Hur tror du affischer kommer att se ut i framtiden? Kommer de att enbart vara digitala, eller kommer det fortfarande att finnas pappersaffischer?

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER

ÅRSKURS 1-3

STATYLEK

Ämnen: Idrott och gymnastik, drama

Kompetenser: Övningen tränar samarbete, kommunikation, kroppsmedvetenhet och kreativitet. Eleverna övar sig i att planera, genomföra och värdera rörelseaktivitet.

Det här är en samarbetslek där eleverna ska göra statyer. Dela upp eleverna i mindre grupper. Använd bildkort eller ordkort med olika transportmedel (t.ex. cykel, tåg, buss, bil, tunnelbana, spårvagn, flygplan, segelbåt, ångbåt, roddbåt). Låt en grupp i taget komma fram och dra ett kort. Gruppen ska nu tillsammans göra en staty av fordonet. Det viktigaste är att alla i gruppen samarbetar. Det ska alltså bara vara ett fordon, bestående av alla medlemmar i gruppen. Resten av eleverna ska gissa vilket fordon de föreställer.

Ni kan variera övningen genom att dela in i olika stora grupper: Hur blir två personer ett flygplan? Hur blir fyra personer en cykel? Ni kan också välja om det ska vara en stillastående staty eller om den ska röra på sig, och om den ska vara tyst eller låta.

DEN MILJÖVÄNLIGA RESEBYRÅN

Ämnen: geografi, konsumentkunskap, samhällskunskap

Kompetenser: Aktiviteten behandlar kartkunskap och hållbar utveckling. Eleverna tränar rumsuppfattning, att söka information och att planera. Eleverna övar sig i att kommunicera.

Inled övningen med att diskutera hur man reser så miljövänligt som möjligt. Diskutera vad det innebär att resa i närmiljön. Vart kan man cykla? Vart kan man ta tåg? Titta på en karta, och fundera på vilka länder som är Sveriges grannländer. Vilket grannland är längst från er hemort? Vilket land är närmast? Hur kan man resa till de olika länderna, på ett så klimatsmart sätt som möjligt?

Lek resebyrå. Ni kan leka i par eller så att vissa elever arbetar på resebyrå och vissa är kunder. Om ni vill kan ni skriva biljetter som ni köper med låtsaspengar, och göra reklam eller broschyrer för olika resmål (se nästa uppgift).

Kunden säger vart hen vill resa eller vad hen vill uppleva, och reseplaneraren ger förslag på ett miljövänligt sätt att ta sig dit. Påminn om att man kan resa både i närområdet och längre bort.

Hur ska man resa?

Var ska man sova?

Vilka resor är billiga och vilka är dyra?

EN EGEN RESEAFFISCH

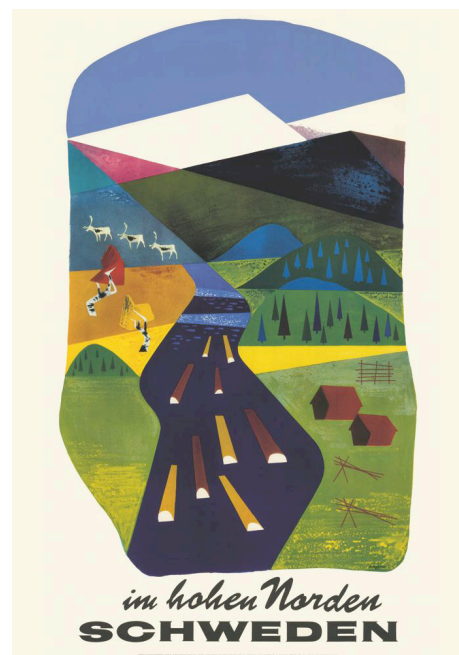
Ämnen: bild, modersmål, geografi och samhällskunskap
*Kompetenser: Aktiviteten utvecklar förståelse för bild-
 budskap, kommunikation, skapande och kreativitet.*

Gör reseaffischer för en påhittad resa i framtiden.

Hur kommer man att resa i framtiden? Kommer fordonen att vara andra än de är i dag? Kommer man att resa till andra platser? Hur kan man resa miljövänligt i framtiden?

En reseaffisch innehåller oftast en bild och namnet på resmålet. Affischen kan också ha lockande texter och information. Inspireras av affischerna i utställningen och gör en egen affisch!

Rita själv eller gör monotypier (se uppgiften nedan).

MONOTYPI

Ämnen: bild

Kompetenser: Aktiviteten tränar planering, skapande och kreativitet.

Förut gjordes affischer med hjälp av litografiska trycktekniker. Litografi är en tryckmetod där bilden tecknas på en sten, plåt eller film och överförs till papper.

Öva er i att göra tryck. Det finns många olika sätt att göra tryck, men monotypier är enkla, för de kan ofta göras av material som redan finns i skolan. En monotypi kan till skillnad från andra trycktekniker bara tryckas en gång.

Ni behöver:

- speglar, glasskivor eller plastfilm
- tjockt papper (170 gram)
- stor skål eller tvättfat för vattenbad
- vattenbaserade tuschpennor eller vattenfärger

Blötlägg pappret. Det ska inte vara för vått, men inte heller för torrt – pröva er fram innan ni gör era slutgiltiga bilder. Måla eller rita motivet på skivan. Lägg det blötlagda pappret på skivan och stryk försiktigt med handen på pappret eller använd någon form av vals (en flaska eller kavel fungerar bra). Dra försiktigt bort pappret från skivan. Nu har bilden överförts till pappret. Kom ihåg att bilden du gjort blir spegelvänd!

Torka av skivan/filmen så kan du göra en ny bild!

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER

ÅRSKURS 4-6

ATT RESA MILJÖVÄNLIGT

Ämnen: geografi, konsumentkunskap, samhällskunskap, matematik

Kompetenser: Aktiviteten behandlar kartkunskap och hållbar utveckling. Eleverna tränar rumsuppfattning, att söka information, att planera samt att göra val och prioritera.

Inled övningen med att diskutera hur man reser så miljövänligt som möjligt. Diskutera vad det innebär att resa i närmiljön. Fundera också på vilka länder som är Sveriges grannländer, och vilka länder som hör till Norden. Vilket nordiskt land är längst från er hemort? Vilket land är närmast? Hur kan man resa till de olika länderna, på ett så klimatsmart sätt som möjligt?

Planera en miljövänlig resa. Eleverna arbetar i par eller små grupper. Utgå från er hemort. Grupperna kan ha olika uppgifter, eller så väljer de själva mellan:

Planera en resa man kan göra gåendes eller cyklandes

Planera en resa man kan göra med buss

Planera en resa man kan göra med tåg

Ta reda på hur långt ni kan komma med tåg på en dag

Ta reda på hur långt kan ni resa med tåg utan att ta båt eller flyg

Grupperna presenterar vad de kommit fram till för resten av klassen.

Fördjupningsuppgift

Diskutera/ta reda på om det är miljövänligare att resa med båt eller flygplan till de länder man inte kan resa längs marken. Det är inte så lätt att räkna ut, och beror mycket på vilken typ av energi båten/flygplanet går på, samt hur många som reser samtidigt.

Det finns mycket information på nätet, på trafikverkets hemsidor hittar ni t.ex. överskådliga diagram.

[Trafikverket](#)

[Europeiska miljöbyrån](#)

EN AFFISCH OM HEMORTEN

Ämnen: bild, modersmål, geografi och samhällskunskap.

Uppgiften kan även göras inom undervisningen i engelska eller andra språk.

Kompetenser: Aktiviteten utvecklar förståelse för bildbudskap, kommunikation, marknadsföring, skapande och kreativitet. Eleverna övar sig i att formulera sig i skrift, samt ords och begrepps nyanser och värdeladdning.

Gör reseaffischer för er hemort. Vad är er hemort känd för, eller vad borde den vara känd för? Finns det någon byggnad, plats eller person som borde synas på affischen? En hurdan slogan skulle passa er hemort? Går det att leka med namnet?

Rita själva eller använd er av ett skrivprogram på pekplatta eller dator. Det finns olika appar och program som kan användas om ni vill göra affischerna digitalt. Om ni vill kan ni göra monotypier (se uppgiften nedan).

En affisch innehåller oftast en bild, en rubrik och en slogan. Affischen kan också ha lockande texter och information. Inspireras av affischerna i utställningen och gör en egen affisch!

En slogan är ett uttryck som gör reklam för något. Oftast består en slogan av två till sju ord, och är ett slagkraftigt uttryck som passar t.ex. på en affisch eller en banderoll. Sloganer kan innehålla rim alliterationer (två ord som börjar på samma sätt, t.ex. Semestra på Sveriges vackra vattenvägar) eller andra språklekar. Ofta kan det vara humoristiskt och lekfullt med många förstärkande ord (t.ex. super-, lyx-). På utställningens affischer hittar ni sloganer som "Midnattssolens land", "Solens och de ljumma vindarnas ö" och "Res till fjälls på räls", samt flera uttryck på andra språk.

Språket i reklam har som syfte att göra mottagaren positivt inställd.

MONOTYPI

Ämnen: bild

Kompetenser: Aktiviteten tränar planering, skapande och kreativitet.

Förut gjordes affischer med hjälp av litografiska trycktekniker. Litografi är en tryckmetod där bilden tecknas på en sten, plåt eller film och överförs till papper.

Öva er i att göra tryck. Det finns många olika sätt att göra tryck, men monotypier är enkla, för de kan ofta göras av material som redan finns i skolan. En monotypi kan till skillnad från andra trycktekniker bara tryckas en gång.

Ni behöver:

- speglar, glasskivor eller plastfilm
- tjockt papper (170 gram)
- stor skål eller tvättfat för vattenbad
- vattenbaserade tuschpennor eller vattenfärger

Blötlägg pappret. Det ska inte vara för vått, men inte heller för torrt – prova er fram innan ni gör era slutgiltiga bilder. Måla eller rita motivet på skivan. Lägg det blötlagda pappret på skivan och stryk försiktigt med handen på pappret eller använd någon form av vals (en flaska eller kavel fungerar bra). Dra försiktigt bort pappret från skivan. Nu har bilden överförs till pappret. Kom ihåg att bilden du gjort blir spegelvänd!

Torka av skivan/filmen så kan du göra en ny bild!

EN RESEDAGBOK

Ämnen: historia, modersmål och geografi

Kompetenser: Aktiviteten tränar inlevelseförmåga och kreativitet. Eleverna övar sig i att formulera sig i skrift och att anpassa språket enligt sammanhanget.

Många av affischerna i utställningen är från första halvan av nittonhundratalet. De marknadsför resande med stora fartyg och med propellerflygplan.

Hur tror ni det var att resa under den här tiden? Hur bodde man på fartygen? Hur kändes det när planet landade? Var det skillnad om man var kille eller tjej?

Eleverna ska låtsas att året är 1935:

Du ska resa till eller från Sverige med ett fartyg, tåg eller propellerflygplan. Fantisera kring hur du bokar resan, vad du packar med dig och hur det känns att resa och att komma fram. Vart är du på väg? Varför är du på resa?

Skriv dagbok om dina upplevelser.

VEM RESER?

Ämnen: modersmål, konsumentkunskap och samhällskunskap

Kompetenser: Aktiviteten behandlar hållbar utveckling och ojämlika levnadsvillkor. Eleverna övar sig i att formulera sig i skrift och att anpassa språket enligt sammanhanget. Eleverna tränar på att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter, samt ords och begrepps nyanser och värdeladdning.

Att resa är inte en självklarhet. Det är till exempel bara 2-3 % av jordens befolkning som står för alla flygresor i världen.

I Sverige, och andra rika länder, finns det människor som reser ofta. En del reser av lust och andra för att de måste. De reser kanske för att de har arbetsuppgifter som kräver det, för att de bor långt från sin familj, eller för att de bor på orter med mindre service än stora städer. Men även i den rika delen av världen finns stora skillnader i vem som kan resa och vem som inte kan.

Eleverna skriver en åsiktstext om resande. Ni kan diskutera inlägg på digitala plattformar, ledartexter och insändare som exempel på åsiktstexter. Eleverna kan själva välja vad de vill skriva om resande, t.ex. om hur resande påverkar miljön, om ojämlikhet eller om hur viktigt det är att uppleva nya platser. **Om ni hellre vill kan uppgiften förstas göras muntligt, på video eller inför klass.** Det viktigaste är att eleven uttrycker en egen åsikt.

Läs mera om affischer och affischhistoria:

cometosweden.se och cometofinland.fi